

Raport asupra situației presei în Republica Moldova în anul 2009

Graphic © Fred Sebastian

Acest raport inserează o relatare succintă a tuturor evenimentelor semnificative care au caracterizat situația presei din R. Moldova în anul 2009. De asemenea, raportul cuprinde un capitol dedicat situației presei din regiunea transnistreană.

Conținut¹:

I. Evoluții și tendințe în presa moldovenească în anul 2009

- *Libertatea presei în Moldova conform rapoartelor internaționale*
- *Contextul politic*
- *Mass-media în campaniile electorale*
- *Piața media*

II. Audiovizualul public

- *Consiliul Coordonator al Audiovizualului*
- *IPNA Compania „Teleradio-Moldova”*
- *IPRA Compania „Teleradio-Găgăuzia”*
- *„Teleradio Bălți”*

III. Libertatea de exprimare și defăimarea în anul 2009

- *Cauze de defăimare împotriva presei*
- *Presa în aprilie 2009. Cazuri de încălcare a drepturilor jurnaliștilor*
- *Presa la CEDO*

IV. Libertatea presei în Transnistria

V. Concluzii și prognoze pentru anul 2010

¹Raportul este disponibil în limbile română, engleză și rusă. Este elaborat de Doina Costin, coordonator al Departamentului politici și legislație mass-media, CJI, cu suportul financiar al *Civil Rights Defenders, Suedia*. Opiniile exprimate în acest raport aparțin Centrului pentru Jurnalism Independent și nu angajează responsabilitatea finanțatorilor.

„Statul, în calitate de garant al pluralismului, trebuie să asigure accesul publicului, prin intermediul televiziunii și radioului, la informație imparțială și corectă, precum și la o diversitate de opinii și comentarii, [...], dar și să garanteze că jurnaliștii [...] nu sunt împiedicați să difuzeze aceste informații și comentarii.”
(Hotărârea CEDO, Cazul Manole vs. Moldova, 17 septembrie 2009, § 107)

I. Evoluții și tendințe în presa moldovenească în anul 2009

Libertatea presei în Moldova conform rapoartelor internaționale

Conform Raportului privind libertatea presei în lume, publicat de Freedom House în mai 2009, Republica Moldova ocupă locul 148 din 195 de țări, considerându-se că nu are o presă liberă. Iar în rândul țărilor din Europa Centrală și de Est, precum și al țărilor din fosta Uniune Sovietică, Moldova ocupă locul 19 din 28, fiind devansată de Georgia și Ucraina – țări în care presa se bucură de o libertate parțială. În rândul țărilor din Europa Centrală și de Est care nu au o presă liberă, Moldova ocupă primul loc cu punctajul cel mai mic, ceea ce înseamnă că, deși presa nu este liberă, totuși, în comparație cu Armenia, Kârgâzstan, Azerbaidjan, Rusia, Belarus și alte foste republici sovietice, situația presei în Moldova este mai bună. La capitolul „situația presei” Moldova a devansat Rusia cu șase poziții, în lista țărilor din Europa Centrală și de Est, și cu 26 poziții în tabelul privind situația presei pe plan global. Tot cu șase poziții Moldova este devansată de România, în care presa este parțial liberă, în tabelul țărilor din Europa Centrală și de Est și cu 56 poziții în tabelul care cuprinde toate țările lumii.

Un alt raport care reflectă situația presei la scară internațională este „Indexul libertății presei în lume - 2009”, publicat de „Reporters sans frontières” (RsF) în luna octombrie 2009. Acest raport clasează Moldova pe locul 114, din 174 de țări, la capitolul libertatea presei. Ca și în raportul citat anterior, Moldova devansează țări precum Rusia, unde în 2009 au fost uciși 4 jurnaliști, Belarus, Tadjikistan, Kârgâzstan și alte republici ex-sovietice în ce privește situația presei. Raportorii de la RsF au constatat că, în pofida adoptării în 2006 a noului Cod al audiovizualului, discuțiile aprinse legate de politica editorială a Companiei „Teleradio-Moldova” nu au încetat. Conform raportului, în 2009 „Moldova 1” a continuat să ofere mai mult timp de emisie în cadrul știrilor primelor 3 persoane oficiale din stat în raport cu alte persoane politice. De asemenea, raportorii au remarcat că tensiunile politice ulterioare alegerilor parlamentare din 5 aprilie au avut impact și asupra presei, care a fost tratată ca un dușman de către forțele de ordine.

Atât raportul Freedom House, cât și raportul publicat de RsF atestă un declin al libertății presei în Moldova în 2009, deci, un declin al democrației. În raportul RsF, Moldova a coborât cu 16 poziții față de anul 2008, în ultimii ani țara înregistrând un regres constant. Faptul că în anul 2009 Moldova a cedat 16 poziții la capitolul libertatea presei în comparație cu anul 2008, iar din 2007 până în 2008 – 17 poziții, ne permite să conchidem că înrăutățirea situației presei nu se datorează în principal evenimentelor post-electorale din aprilie 2009, când au fost comise încălcări grave ale drepturilor jurnaliștilor, ci reprezintă o dinamică a ultimilor ani, în care democrația a regresat continuu. Potrivit raportului Freedom House, în 2009 Moldova a cedat doar 4 poziții față de anul 2008 în clasamentul libertății presei în lume.

Contextul politic

Anul 2009 poate fi caracterizat drept un an de cotitură în viața politică din Republica Moldova. Pe lângă o serie de evenimente politice importante, în acest an au avut loc multiple transformări social-economice.

Cele două scrutine parlamentare și patru scrutine prezidențiale au suscitât interesul și implicarea activă a cetățenilor în viața politică, animând sentimentul că „treburile interne și externe ale țării îi privește în mod direct și serios”.

La 5 aprilie 2009 au avut loc alegerile pentru Parlamentul Republicii Moldova de legislatura a XVII-a. Observatorii naționali au apreciat acest scrutin drept cel mai controversat din perspectiva modului de organizare și desfășurare². La fel de controversate au fost și rapoartele observatorilor naționali și internaționali, care au analizat scrutinul sub aspectul respectării standardelor europene privind alegerile democratice. În timp ce societatea civilă din Moldova a constatat că alegerile parlamentare din 5 aprilie nu au fost corecte și nu au fost libere în totalitate, luând în considerare faptul că alegătorii din Transnistria nu și-au putut exercita dreptul de vot³, observatorii internaționali au conchis că scrutinul s-a desfășurat într-un mediu pluralist, oferind alegătorilor alternative politice distincte și întrunind multe din angajamentele asumate în cadrul OSCE și al Consiliului Europei⁴. Cu toate acestea, baroneasa Emma Nicholson, parlamentar european și observator acreditat la alegerile din Moldova, a criticat raportul OSCE cu privire la desfășurarea scrutinului, declarând că ea și alți observatori au avut impresia că sistemul a putut fi manipulat, însă nu pot dovedi acest lucru⁵.

În cadrul alegerilor din 5 aprilie patru concurenți electorali au depășit pragul electoral: Partidul Comuniștilor (PCRM) (49.48% voturi), Partidul Liberal (PL) (13.13%), Partidul Liberal Democrat (PLDM) (12.43%) și Alianța “Moldova Noastră” (AMN) (9.77%). Voturile însumate de ceilalți 13 concurenți electorali (15.19%) au fost distribuite partidelor învingătoare în mod proporțional. Au participat la vot 57.55% din numărul de persoane incluse în listele electorale.⁶

Rezultatele alegerilor din 5 aprilie au fost contestate de partidele politice și societate, invocându-se falsuri în listele electorale și fraudarea masivă a voturilor. Imediat după alegeri, în perioada 6-10 aprilie, au avut loc proteste, numite de presa internațională „revoluția twitter”. Mii de tineri au ieșit în Piața Marii Adunări Naționale (PMAN) din Chișinău cu lumânări aprinse pentru a deplânge declinul democrației în Republica Moldova, declarând 6 aprilie „zi de doliu național”. Mobilizarea tinerilor a început pe internet, prin plasarea mesajelor care anunțau proteste pașnice pe 6 aprilie pe toate site-urile de socializare on-line utilizate în Moldova – facebook.com, odnoklassniki.ru, dar și prin e-mail, sms etc. Liderii partidelor politice de opoziție, care au contestat rezultatele alegerilor din 5 aprilie, s-au alăturat protestatarilor. Pe 7 aprilie protestele tinerilor au continuat în mod pașnic, degenerând în momentul confruntării cu forțele de ordine în violențe și devastarea clădirilor Parlamentului și Președinției.

În cursul nopții forțele de ordine au dispersat mulțimea adunată în PMAN și au arestat sute de participanți. În zilele următoare poliția a operat arestări, iar demonstranții au fost bătuți, îmbarcați în mașini și duși la comisariatele de poliție din Chișinău și din țară. Până la 10 aprilie sute de oameni au fost arestați și supuși unui tratament inuman, „care s-a manifestat într-un

² Raport privind monitorizarea alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009, www.ladom.org.md

³ Coaliția civică pentru alegeri libere și corecte – Coaliția 2009, <http://www.alegeliber.md/index.php/ro/declaratii-comunicate/64-alegeriincorecte>

⁴ Misiunea internațională de observare a alegerilor (MIOA), Raport privind constatările și concluziile preliminare, 6 aprilie 2009

⁵ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7989360.stm>

⁶ <http://www.e-democracy.md/elections/parliamentary/2009/results/>

mod deosebit de grav și acut”⁷. În această perioadă au fost înregistrate numeroase încălcări grave ale drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în Moldova.

La 8 aprilie, președintele Vladimir Voronin a acuzat România că s-ar afla în spatele protestelor violente de la Chișinău, l-a declarat pe ambasadorul român Filip Teodorescu persona non grata și a dispus reintroducerea regimului de vize pentru cetățenii români.⁸ Ministerul Afacerilor Externe al României a respins categoric acuzațiile președintelui Vladimir Voronin privind implicarea României în acțiunile de protest, calificând declarațiile drept o provocare.⁹

La 20 mai au avut loc alegerile pentru funcția de Președinte al R. Moldova, la care au participat doar 60 de deputați – membri ai fracțiunii PCRM. Pentru alegerea șefului statului mai era necesar un singur vot. Alegerile repetate din 3 iunie s-au scontat cu același rezultat – 60 de voturi, președintele nefiind ales. Conform prevederilor constituționale, Parlamentul a fost dizolvat, urmând ca pe data de 29 iulie să aibă loc alegerile parlamentare anticipate.

La 10 iunie, fostul președinte al Parlamentului, Marian Lupu, care a candidat cu nr. 2 pe lista PCRM în alegerile parlamentare din 5 aprilie, a părăsit PCRM și a aderat împreună cu echipa sa la Partidul Democrat (PDM), fiind înscris primul pe lista acestei formațiuni politice.

Fiind marcată de protestele din aprilie, campania electorală pentru alegerile parlamentare anticipate a fost mai dură decât precedentă. Toți candidații electorali au utilizat în retorica lor electorală subiectul protestelor din aprilie, exploatând polarizarea societății cu scopul de a minimaliza șansele concurenților de a accede în Parlament.

În toate localitățile în care au organizat întruniri electorale, echipele PCRM au rulat filmul cu titlul provocator „Atac asupra Moldovei”, prin fiecare cadru insinuând că partidele politice concurente au organizat evenimentele din 7 aprilie. În replică, PLDM, AMN și PL au prezentat materiale video despre evenimentele din 7 aprilie ca fiind instigate de PCRM.¹⁰

La 29 iulie 2009 au avut loc alegerile parlamentare anticipate, prezența alegătorilor la vot fiind de 58.77%, iar mandatele de deputat au fost distribuite astfel: PCRM – 48 mandate, PLDM – 18, PL – 15, PDM – 13 și AMN – 7. La 8 august PLDM, PL, PDM și AMN au constituit Coaliția de guvernare „Alianța pentru Integrarea Europeană” (AIE). Principalele funcții în stat au fost împărțite după cum urmează: Mihai Ghimpu (PL) – președinte al Parlamentului, Vlad Filat (PLDM) – prim-ministru, Serafim Urechean (AMN) – prim-vicepreședinte al Parlamentului, Marian Lupu – principalul pretendent la fotoliul de Președinte al R. Moldova.

Pe data de 30 octombrie 2009 Parlamentul a adoptat amendamente la Legea cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova, prin care a stipulat posibilitatea desfășurării alegerilor cu un singur candidat; condiții speciale care permit amânarea ședinței pentru alegerea Președintelui țării; următoarea dizolvare a Parlamentului poate avea loc numai după un an de la data ultimei dizolvări ș.a.¹¹

La 10 noiembrie și, respectiv, 7 decembrie s-au desfășurat alegerile prezidențiale ordinare și repetate, la care au participat doar 53 de deputați din AIE. Frațiunea PCRM a boicotat

⁷ Raport ca urmare a vizitei în Republica Moldova din 25 - 28 aprilie 2009, Thomas Hammarberg Comisar pentru Drepturile Omului al Consiliului European, Strasbourg, 17 iulie 2009, CommDH(2009)27

⁸ <http://www.europalibera.org/content/article/1604979.html>

⁹ <http://www.mae.ro/index.php?unde=doc&id=38752&idlnk=2&cat=4>

¹⁰ Raportul final privind observarea alegerilor parlamentare anticipate din 29 iulie 2009, Misiunea de Observare a Alegerilor OSCE/BIDD0, <http://www.e-democracy.md/files/elections/parliamentary2009/final-report-osce-elections-july-2009-ro.pdf>

¹¹ <http://www.e-democracy.md/elections/presidential/20092/>

alegerile. Singurul candidat înregistrat, Marian Lupu, a acumulat 53 de voturi, acordate de deputații majorității parlamentare (AIE).

Conform legislației, dacă și după alegerile repetate președintele țării nu este ales, Parlamentul se dizolvă și se stabilește data noilor alegeri parlamentare. Iar conform amendamentelor aduse la Legea cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova, următoarea dizolvare a Parlamentului poate avea loc numai după un an de la data ultimei dizolvări, adică nu mai devreme de 16 iunie 2010.

Mass-media în campaniile electorale

Pentru alegerile parlamentare din 5 aprilie și 29 iulie, Comisia Electorală Centrală (CEC) a aprobat Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale în mijloacele de informare în masă din Republica Moldova. Totodată, radiodifuzorii care au decis să se angajeze în reflectarea campaniilor electorale și-au elaborat propriile regulamente interne, care au fost aprobate de Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA).

Modul în care mass-media a reflectat campaniile electorale a fost monitorizat de către Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI), Asociația Presei Independente (API), Asociația Presei Electronice (APEL) – membri ai „Coaliției pentru alegeri libere și corecte – Coaliția 2009”, precum și de către Misiunea de Observare a Alegerilor OSCE/BIDDO, de către CCA și Compania „Teleradio-Moldova”, care și-a monitorizat propriile emisiuni. De asemenea, un raport privind modul de reflectare de către mass-media a campaniei pentru alegerile parlamentare din 29 iulie a fost publicat de către Misiunea „Broadcast Media Monitoring”, finanțată de către Consiliul European.

Toate rapoartele de monitorizare au constatat interesul deosebit de mare al mass-media pentru cele două scrutine parlamentare, însă s-a menționat că nu în toate cazurile acest fapt a determinat reflectarea corectă, obiectivă și echidistantă a evenimentelor electorale. Emisiunile realizate de Compania „Teleradio-Moldova” în timpul campaniilor electorale au făcut obiectul unei analize amănunțite din partea tuturor monitorilor naționali și internaționali. Statutul său de instituție publică a audiovizualului, care are rolul preeminent de a răspunde necesităților de informare a publicului cu privire la treburile publice, a fost un factor decisiv pentru a efectua o monitorizare mai riguroasă în ceea ce privește respectarea normelor legale și etice din domeniu.

Majoritatea radiodifuzorilor cu acoperire națională sau regională și-au anunțat intenția de a reflecta campaniile electorale. Campania pentru alegerile parlamentare din 5 aprilie a fost reflectată de 31 de posturi TV, 25 de posturi de radio, iar cea pentru alegerile parlamentare anticipate a fost reflectată de 29 de posturi TV și 28 de posturi de radio.

În pofida interesului sporit pentru cele două campanii electorale, în opinia societății civile din Moldova și a unor instituții de monitorizare internaționale, mass-media nu a reușit să fie pentru alegători un ghid în vederea unei alegeri informate. În general, lipsa unei informații suficiente și corecte asupra concurenților electorali a fost dedusă din următoarele: dezbaterile electorale organizate de unele mass-media nu au fost de o manieră în care consumatorul de media să obțină informații suficiente pentru analiza ofertelor electorale¹²; numărul de materiale care constituie educație electorală a fost foarte mic atât în presa scrisă¹³, cât și în audiovizual¹⁴; interviurile, reportajele, dosarele au fost prezente foarte rar sau deloc în programele

¹² Raport final de monitorizare a prezenței actorilor politici/electorali în programele posturilor de televiziune în perioada electorală a alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009, APEL, pag. 59, http://www.alegeliber.md/files/rapoarte/raport_apel_5final_rom.pdf

¹³ Raport general de monitorizare a mass-media în campania electorală pentru alegerile parlamentare 2009, CJI, API, pag. 6, http://www.alegeliber.md/files/rapoarte/raport_general_cij_api_rom.pdf

¹⁴ Raport final 6-29 iulie 2009, Misiunea „Broadcast Media Monitoring”, proiect finanțat de Consiliul European, pag. 7

radiodifuzorilor¹⁵; o serie de radiodifuzori au practicat un jurnalism de atașament și de propagandă¹⁶; aria de acoperire a radiodifuzorilor independenți a fost limitată¹⁷ etc.

Toți monitorii naționali și internaționali au relevat că radiodifuzorul public Compania „Teleradio-Moldova”, prin tratamentul diferențiat al concurenților electorali, nu a respectat standardele unei instituții publice. Monitorii naționali (APEL, CJI) au estimat că radiodifuzorul public a admis reflectarea discriminatorie și de manipulare a opiniei publice în favoarea unui singur concurent electoral – PCR¹⁸, în timp ce Misiunea de Observare a Alegerilor OSCE/BIDDO și Misiunea „Broadcast Media Monitoring” au fost mai puțin exigente.

O problemă controversată și nesoluționată de către legislație a fost reflectarea activității președintelui țării, primului-ministru și președintelui Parlamentului, care nu degreveză din funcțiile publice pe durata campaniei electorale. Lipsa unor reglementări care să facă o distincție clară între evenimentele la care aceste persoane participă în calitate de înalți funcționari de stat și cele care angajează calitatea lor de concurenți electorali a permis un tratament discriminatoriu în favoarea PCR¹⁸, pe a cărui listă au candidat cei trei demnitari, în raport cu oponenții lor electorali. Această problemă a fost sesizată și de către Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei în Rezoluția 1666 (2009) privind funcționarea instituțiilor democratice în Republica Moldova și de către Misiunea de Observare a Alegerilor OSCE/BIDDO, care au remarcat că radiodifuzorul public a „estompat diferența dintre reflectarea obligațiilor constituționale de serviciu ale persoanelor oficiale de rang înalt și a activităților lor de campanie”¹⁹.

O altă problemă ține de competențele CEC și CCA privind examinarea contestațiilor depuse de concurenții electorali împotriva instituțiilor media. Deși Codul audiovizualului atribuie CCA obligația și responsabilitatea de aplicare a sancțiunilor, Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale de către mass-media a abilitat cu acest drept și CEC. Din această perspectivă, cele două instituții au pasat de la una la alta responsabilitatea sancționării radiodifuzorilor, eșuând, în final, să-și exercite pe deplin autoritatea în acest domeniu.

Nu pot fi trecute cu vederea condițiile de activitate a presei pe parcursul celor două campanii electorale. Accesul mass-media la evenimentele electorale organizate de către concurenții electorali a fost condiționat de „culoarea” politicii editoriale a redacțiilor. În campaniile electorale jurnaliștii care nu au reflectat în mod elogios PCR¹⁸ s-au confruntat cu obstacole în realizarea reportajelor de la întrunirile electorale ale PCR¹⁸ și întrunirile oficiale. Presa a semnalat numeroase cazuri de îngrijire a accesului jurnaliștilor neafiliați politic la evenimentele electorale ale PCR¹⁸, de tratament discriminatoriu, precum și numeroase cazuri de intimidare a jurnaliștilor.

La 20 februarie, garda de corp a președintelui a interzis unei echipe a postului „TV 7” din Chișinău să filmeze reuniunea medicilor din majoritatea raioanelor, la care a participat șeful statului. La 25 februarie, trei polițiști au descins la „Albasat” TV din Nisporeni. Nedispunând de mandat de percheziție, au solicitat acte contabile și au demontat calculatoarele, ulterior intentând un dosar penal administrației postului. Oleg Brega, operator la „Jurnal TV”, a fost agresat la 10 martie de agenți ai serviciului de securitate în holul Teatrului de Operă și Balet din Chișinău, unde avea loc o reuniune a lucrătorilor societății „Moldova-Gaz” (circa 1000 de persoane), cu participarea premierului Zinaida Greceanii. La 27 martie, editorul săptămânalului de limba rusă „SP” din Bălți, Slava Perunov, a fost agresat la o întrunire electorală, desfășurată

¹⁵ Misiunea „Broadcast Media Monitoring”, idem, pag. 19

¹⁶ APEL, idem, pag. 59; Misiunea „Broadcast Media Monitoring”, idem, pag. 7

¹⁷ Misiunea „Broadcast Media Monitoring”, idem, pag. 7

¹⁸ CJI, API, idem, pag. 5

¹⁹ Misiunea de Observare a alegerilor OSCE/BIDDO, idem, pag. 16

cu participarea șefului statului, Vladimir Voronin, în prezența agenților de securitate. Ofițerii din garda de corp a premierului au interzis la 9 iulie accesul unei echipe de jurnaliști de la postul „TV-Prim” din orașul Glodeni la o ședință a funcționarilor din raion, la care a participat Zinaida Greceanii. La 14 iulie, doi jurnaliști de la ziarul de opoziție „Moldavskie vedomosti” au fost scoși cu forța de ofițeri din garda de corp și poliția locală din Palatul Culturii din orașul Dondușeni, unde avea loc o întrunire electorală cu participarea premierului Zinaida Greceanii. La 17 iulie, garda personală a premierului Zinaida Greceanii a interzis accesul a trei jurnaliști din Sângerei la o ședință publică, la care au fost convocați primarii și reprezentanții agenților economici din raion.²⁰

Un singur caz de agresiune a fost comis de tabăra adversă – la 23 martie, în timpul unei acțiuni de protest organizate în centrul capitalei, un membru al PLDM a agresat un grup de jurnaliști de la Agenția multimedia „Omega.

Piața media

Pentru mass-media, anul 2009 a fost un an remarcabil sub aspectul transformărilor. Concomitent cu schimbările produse în viața politică, piața media intră într-un proces de democratizare firesc, instituțiile media se angajează într-o concurență sănătoasă, se atestă un climat favorabil afacerilor de media. Acest suflu nou se datorează dezvoltării surprinzătoare, deși firești, a audiovizualului și a presei on-line și modificărilor de imagine produse în presa scrisă pentru a spori interesul cititorilor.

Cea mai spectaculoasă evoluție în anul 2009 a înregistrat presa on-line și, cu certitudine, acesta este un rezultat așteptat al rolului său în evenimentele din aprilie și cele care le-au succedat. Relatând despre evenimentele din aprilie, presa internațională a utilizat termenul „revoluția twitter”, iar interesul pentru publicațiile pe internet – portalul de știri „Unimedia”, site-ul postului „ProTV Chișinău”, versiunile electronice ale publicației „Ziarul de Gardă”, posturilor „Vocea Basarabiei” și „Jurnal TV” – a crescut în momentul în care acestea au devenit singura sursă de informare operativă pentru cetățenii moldoveni și de referință pentru presa și publicul european. Interesul sporit al publicului a servit pentru publicațiile periodice, posturile TV și de radio drept catalizator pentru crearea și dezvoltarea versiunilor on-line. În consecință, o mare parte din instituțiile media din Moldova și-au inaugurat pagini electronice, pe care le administrează profesionist și le actualizează în timp util, propunând publicului materiale complete și competitive.

La începutul anului 2009, pe piața media on-line din R. Moldova a apărut un nou proiect – „Știrea Zilei”. Acest proiect a fost urmat de revista „Limba română” în versiune electronică (<http://www.limbaromana.md>), de pagina de știri în limba rusă „Vesti.md” lansată de aceeași companie care administrează portalul de știri „Unimedia”. La 29 octombrie în spațiul virtual s-a lansat primul post de radio on-line „Jurnal FM” – un produs al „Jurnal Trust Media”²¹, iar la sfârșitul anului 2009 a fost inaugurată pagina on-line www.hotnews.md.

După formarea unei coaliții de dreapta majoritare în Parlament, în Republica Moldova au apărut condiții propice pentru afacerile de media. Schimbarea vectorului politic a favorizat spiritul competitiv. Au fost lansate două proiecte importante de către „Jurnal Trust Media” și de Grupul românesc „Realitatea Cașavencu”. Aceste două proiecte au bulversat instituțiile media din Moldova, angajându-le într-o concurență de piață mai strânsă și provocând migrarea jurnaliștilor spre oferte de lucru mai avantajoase.

²⁰ Sursa: Agenția Monitor Media

²¹ Agenția Monitor Media, 29 octombrie 2009

„Jurnal Trust Media” propune publicului cinci produse informaționale – televiziunea pe internet „Jurnal TV”, postul de radio pe internet „Jurnal FM”, publicațiile periodice „Jurnal de Chișinău” cu versiunea on-line www.ziar.jurnal.md, tabloidul „Apropo” cu versiunea electronică www.apropomagazin.md – lansate în aprilie 2009, și publicația economică „ECONomist” (pagina on-line www.eco.md) care a fuzionat la sfârșitul anului 2009 cu „Business Expert”. Același trust media administrează portalul de știri on-line www.jurnal.md și www.gripa.jurnal.md. Pentru început, „Jurnal Trust Media” a preconizat să facă investiții de peste 1 milion de euro²². Administrația trustului a anunțat lansarea în 2010 a postului „Jurnal TV”, pentru care a obținut licența de emisie.

La 6 noiembrie 2009 CCA a acordat licență de emisie și postului „TV Publika”, lansat în Republica Moldova de către trustul românesc „Realitatea Cașavencu”. Potrivit administrației acestui post, „TV Publika” va fi un canal pro-european, va realiza programe în limbile română și rusă, iar buletinele de știri vor fi difuzate din oră în oră.²³ Conform aceleiași surse, noul post TV va avea birouri de corespondenți la Bălți, Cahul, Comrat, iar în perspectivă se prevede deschiderea unui birou în Transnistria.

În decembrie 2009, grupul „Realitatea Cașavencu” a preluat portalul de știri „Unimedia”. Astfel, portalul „publika.md”, care se va lansa la începutul anului 2010 odată cu televiziunea de știri „Publika TV”, va fi operat de noua companie, alături de site-urile „Unimedia”, „LadyClub”, „Vesti.md”, la care se adaugă regia de publicitate on-line AdCenter și produsele viitoare, care vor fi lansate, atât în Republica Moldova, cât și în România, în parteneriat cu F5, divizia new media a companiei „Realitatea Cașavencu”.²⁴

Alte evenimente ale anului 2009 în domeniul presei au fost lansarea de către Centrul „Expert-Grup” a revistei economice bianuale „MEGA”, care va oferi informații și investigații despre activitatea economică din Moldova, apariția primei reviste pentru nevăzători „Felinarul” cu scriere în alfabetul Braille și editarea ziarului de limba rusă „Panorama”. De asemenea, în septembrie a început să fie editată la Chișinău o publicație bilunară, axată pe problema integrării europene – „Europeanul”. În contrapondere, în octombrie 2009, din cauza unor probleme financiare, ziarul „Flux” a sistat editarea săptămânalelor sale: FLUX Economic, FLUX Studentul, FLUX Sănătate, FLUX Anchetă.

Pentru prima dată în ultimii opt ani, postul de radio „Vocea Basarabiei” a obținut noi frecvențe, extinzându-și aria de emisie în Rezina, Soroca, Vulcănești și Strășeni, iar postul „ProTV Chișinău” a obținut prelungirea *de jure* a licenței de emisie după un lung proces de judecată cu autoritatea de reglementare în domeniul audiovizualului, CCA, și a anunțat despre extinderea sa în regiunea transnistreană prin intermediul uneia dintre cele mai importante rețele locale de cablu.

În anul 2009 au fost create două instituții importante de susținere și profesionalizare a presei – Biroul de Audit al Tirajelor din Moldova (BATM) și Consiliul de Presă din Moldova.

BATM, constituit la 10 iulie 2009, este o organizație creată de către industria de publicitate din Republica Moldova, cu statut de organizație non-profit, transparentă și echidistantă, care va furniza cifre credibile despre tirajele presei din Republica Moldova.²⁵

Consiliul de Presă din Republica Moldova a fost fondat la sfârșitul anului 2009 ca o structură de autoreglementare a presei. Funcția de bază a Consiliului de Presă este examinarea

²² „Jurnal de Chișinău”, 6 octombrie 2009

²³ Agenția de știri „Deca-press”, 6 noiembrie 2009

²⁴ <http://www.unimedia.md/?mod=news&id=15073>

²⁵ Centrul pentru Jurnalism Independent, http://www.ijc.md/index.php?option=com_content&task=view&id=447&Itemid=1

plângerilor care se referă la activitatea editorială a ziarelor, revistelor și agențiilor de știri din R. Moldova, precum și a portalurilor informaționale. La fel, Consiliul de Presă va elabora recomandări de consolidare a standardelor profesionale în presă, propuneri de politici publice în domeniul mass-media și va desfășura campanii de promovare a jurnalismului responsabil.²⁶

²⁶ http://consiliuldepresa.md/ro/stiri/detalii-stire/news/a-fost-fondat-consiliul-de-presa-din-republica-moldova-copy-1.html?tx_ttnews%5BbackPid%5D=7&cHash=633ac4f6df

II. Audiovizualul public

Consiliul Coordonator al Audiovizualului

Activitatea în anul de referință a celui mai important organ de reglementare a audiovizualului poate fi împărțită în două etape: până la alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie și după alegerile parlamentare. Dacă până la 29 iulie situația în domeniul audiovizualului din țară a fost marcată de contradicții și tensiuni provocate de restricțiile nejustificate, după alegerile anticipate CCA și-a revizuit propriile decizii, și-a impus autoritatea și a înfruntat critica și presiunile exercitate de administrația Companiei „Teleradio-Moldova” și radiodifuzorii privați, care conform rapoartelor de monitorizare practică o politică editorială în favoarea PCRM.

În prima jumătate a anului 2009 CCA a avut un comportament rezervat și pasiv. Funcția sa de reglementare s-a rezumat la adoptarea concepțiilor de reflectare a alegerilor parlamentare de către mass-media și verificarea activității radiodifuzorilor, observațiile fiind expuse în rapoarte sumare de monitorizare. În urma verificării toți radiodifuzorii monitorizați au fost sancționați egal, deși încălcările au avut un grad diferit de gravitate. La 23 iulie 2009, însă, CCA a decis să nu sancționeze radiodifuzorii monitorizați care au comis încălcări ale legislației electorale pe parcursul campaniei pentru alegerile parlamentare anticipate, emițând doar o recomandare adresată tuturor radiodifuzorilor aflați sub jurisdicția R. Moldova. Mai mult ca atât, CCA nu a reacționat la numeroasele rapoarte de monitorizare privind modul de reflectare a campaniei electorale de către mass-media, publicate de societatea civilă, și nici la sesizările „Coaliției-2009” cu privire la încălcarea legislației de către unii radiodifuzori.

Ulterior, odată cu trecerea în opoziție a PCRM și a presei afiliate acesteia în raport cu AIE, CCA a fost supus unei critici vehemente din partea postului TV „NIT”, portalului informațional „Omega”, administrației Companiei „Teleradio-Moldova”, precum și a PCRM. În august 2009, administrația Companiei „Teleradio-Moldova” a refuzat să dea curs solicitării Parlamentului R. Moldova de a transmite în direct ședințele legislativului, calificând cererea drept ingerință în politica editorială. Ca urmare, în septembrie CCA a solicitat de la Consiliul de Observatori (CO) al Companiei „Teleradio-Moldova” explicații asupra refuzului său de a se conforma deciziei Parlamentului. Această solicitare, de asemenea, a fost calificată de către administrația Companiei drept instrument de intimidare. Declarații dure a suscitat și decizia CCA de a respinge caietul de sarcini al instituției publice. Într-o declarație, administrația Companiei „Teleradio-Moldova” a cerut demisia președintelui CCA, Gheorghe Gorincioi, pe motiv că și-a depășit atribuțiile.

O reacție vehementă a suscitat decizia CCA de a amenda postul privat TV „NIT” pentru nerespectarea echidistanței și a pluralismului de opinie în buletinele de știri. Portalul informațional „Omega”, care timp de opt luni a difuzat o emisiune proprie la postul „REN TV”, a criticat CCA după ce a emisiunea a fost suspendată, declarând că „președintele CCA, îndeplinind indicațiile președintelui Parlamentului, Mihai Ghimpu, printr-o metodă voluntaristă a ordonat titularilor postului de televiziune „REN TV” să excludă din grila de emisie programul informațional TOP NEWS”²⁷.

Conflictul apărut în toamna anului 2008 între CCA și postul „ProTV Chișinău” cu privire la prelungirea de drept a licenței de emisie a luat sfârșit în noiembrie 2009, după ce Curtea Supremă de Justiție a decis în favoarea postului „ProTV Chișinău”. În perioada cât s-a aflat în litigiu, „ProTV Chișinău”, precum și alți radiodifuzori, ale căror licențe expirau în ajunul

²⁷ <http://omg.md/Content.aspx?id=4812&lang=1>

alegerilor parlamentare, și-au continuat activitatea în baza a doua moratorii asupra procesului de eliberare a licențelor, instituite de CCA la finele anului 2008 și în iunie 2009.

În contextul refuzului inițial al CCA de a prelungi de drept licența de emisie obținută de „ProTV Chișinău” înainte de intrarea în vigoare a noului Cod al audiovizualului, deputați în Parlamentul de legislatură a XVII-a au depus o sesizare la Curtea Constituțională pentru controlul constituționalității art.26 alin.(1) lit.a) din Regulamentul cu privire la procedura și condițiile de eliberare a licențelor de emisie și a autorizațiilor de retransmisie, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.433-XVI din 28 decembrie 2006. Ca urmare a parității de voturi exprimate la adoptarea deciziei Curții Constituționale, prevederea contestată din Regulamentul menționat se prezumă constituțională, iar procesul asupra cauzei a fost sistat.²⁸

IPNA Compania „Teleradio-Moldova”

În timpul campaniilor electorale, precum și după constituirea Parlamentului la 29 iulie 2009, activitatea acestui serviciu public s-a aflat sub observația riguroasă a monitorilor naționali și internaționali.

Rapoartele de monitorizare a activității radiodifuzorului public pe parcursul campaniilor electorale au atestat constant o politică editorială care a favorizat PCRМ în raport cu oponenții electorali²⁹. CO al Companiei „Teleradio-Moldova”, abilitat în virtutea Codului audiovizualului să evalueze performanța activității companiei și să se autosesizeze atunci când sunt încălcate prevederile legale, a eșuat să-și exercite autoritatea în conformitate cu legea. În raportul privind evaluarea activității CO în campania pentru alegerile parlamentare anticipate APEL a constatat caracterul sporadic, superficial și fără impact al acestui organ de supraveghere, care și-a neglijat rolul de reprezentant al interesului public, manifestându-se ca avocat al companiei³⁰.

Radiodifuzorul public a fost criticat în legătură cu poziția sa în campaniile electorale și în special, în timpul protestelor din aprilie. Rezoluția APCE 1666 (2009) cu privire la funcționarea instituțiilor democratice în R. Moldova a semnalat faptul că „Teleradio-Moldova” nu a oferit suficient spațiu opoziției de a-și transmite mesajele și programele electorale. În mai 2009 Parlamentul European a condamnat emiterea de către radiodifuzorul public de mesaje propagandistice și de blocare a accesului opoziției³¹. Imediat după protestele din aprilie, președintele delegației Parlamentului European pentru relații cu R. Moldova a criticat „Teleradio-Moldova” pentru nereflectarea evenimentelor din 6 aprilie.

Un raport efectuat de CJI privind reflectarea evenimentelor din aprilie de către radiodifuzorii naționali a estimat că postul public de televiziune „Moldova 1” nu a servit intereselor publicului și nu o oferit informație complexă și nepărtinitoare, care ar fi ajutat telespectatorii să-și creeze o opinie asupra a ceea ce se întâmplă la Chișinău și în alte localități ale republicii și prin manipularea imaginilor și a textului a prezentat evenimentele doar din perspectiva autorităților publice.³²

În ceea ce privește comportamentul radiodifuzorului public în campania pentru alegerile parlamentare anticipate, „Broadcasting media monitoring” a remarcat că „Teleradio-Moldova”

²⁸ Decizia nr.4 din 06.10.2009 despre sistarea procesului pentru controlul constituționalității art.26 alin.(1) lit.a) din Regulamentul cu privire la procedura și condițiile de eliberare a licențelor de emisie și a autorizațiilor de retransmisie, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.433-XVI din 28 decembrie 2006 // Monitorul Oficial 156/19, 16.10.2009

²⁹ Vezi rapoartele de monitorizare efectuate de CJI, APEL în cele două campanii electorale din anul 2009.

³⁰ Respectarea prevederilor Codului audiovizualului de către Consiliul de Observatori al IPNA Compania „Teleradio-Moldova” în cadrul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie 2009, Asociația Presei Electronice, http://www.apel.md/public/upload/md_CO_IPNA_Studiu_030909.pdf

³¹ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2009-0384&language=RO&ring=P6-RC-2009-0262>

³² http://alegliber.md/files/rapoarte/raport_pe_cij_api_rom.pdf

nu a oferit tratament egal tuturor concurenților electorali, criticând opoziția în repetate rânduri și elogiind PCRM³³.

După alegerile parlamentare anticipate, conducerea Companiei „Teleradio-Moldova” a emis o serie de declarații în care acuza președintele Parlamentului, AIE³⁴, președinta comisiei parlamentare pentru mass-media³⁵, președintele CCA³⁶ de exercitarea de presiuni și imixțiuni în politica editorială a serviciului public de radiodifuziune. Aceste declarații au fost o reacție la critica și afirmațiile insistente ale persoanelor oficiale respective privind necesitatea reformării urgente a serviciului public de radiodifuziune.

În octombrie 2009, la inițiativa AIE, a fost amendat Codul audiovizualului, urmând ca membrii CCA și CO să fie numiți în funcții prin hotărâre de Parlament, pentru aceasta fiind necesară o majoritate simplă, și nu două treimi de voturi. Această modificare a fost justificată de situația critică în care se afla CO de mai bine de o jumătate de an, în care, așa cum a declarat fostul președinte al CO, Mariana Șlapac, ședințele s-au desfășurat cu participarea a doar 5 membri³⁷ din 9, iar ulterior, după numirea lui Boris Focșa în calitate de ministru al culturii, cu 4 membri³⁸, neavând cvorum pentru a adopta decizii.

La 23 decembrie 2009, după ce CCA a organizat un concurs public de selectare a candidaților, iar comisiile parlamentare de profil și juridică au desemnat candidații, Parlamentul³⁹ a aprobat 6 noi membri ai CO al Companiei „Teleradio-Moldova”. La 30 decembrie a avut loc prima ședință în noua componență, la care a fost ales președintele și secretarul CO. În cadrul aceleiași ședințe a fost destituit din funcție președintele Companiei, Valentin Todercan, „pentru încălcarea gravă a obligațiilor de muncă, și anume a prevederilor art.7 din Codul audiovizualului”⁴⁰. Pentru același motiv au fost demși directorul televiziunii, Adela Răileanu⁴¹, și directorul radioului, Veaceslav Gheorghisenco⁴². După destituirea conducerii companiei, CO a anunțat la 31 decembrie concurs pentru suplinirea funcțiilor de președinte, director al radiodifuziunii și director al televiziunii Companiei.

IPRA „Teleradio-Găgăuzia”

Pentru mass-media din Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia (Gagauz Yeri) (UTAG), anul 2009 a decurs sub semnul unui început de dialog cu autoritățile administrației publice locale. Această inițiativă a fost lansată în mai 2009, de către Președintele Adunării Populare (AP) a UTAG, Ana Harlamenco, care a propus semnarea unui acord de colaborare între AP și presă. Un proiect de acord a fost trimis redactorilor instituțiilor de presă din UTAG. Documentul obligă AP să ofere presei informații despre activitatea instituției și să acorde jurnaliștilor sprijin în instruirea sau efectuarea de stagii de profesionalizare în străinătate. În baza acestui acord, jurnaliștii au dreptul să participe la toate adunările, ședințele, întâlnirile, seminarele, mesele rotunde și orice alte evenimente organizate de AP.⁴³

³³ Raport final 6-29 iulie 2009, Misiunea „Broadcast Media Monitoring”, proiect finanțat de Consiliul European, pag. 20

³⁴ Agenția de știri „Infotag”, 16 septembrie 2009

³⁵ 21 octombrie 2009 // Agenția Monitor Media

³⁶ http://trm.md/index.php?module=comunicate_int&proiect_id=20

³⁷ Igor Munteanu, al 6-lea membru cu mandat valabil, nu a participat la ședințele CO din 2007 în semn de protest față de politica editorială a Companiei „Teleradio-Moldova”.

³⁸ Alte două mandate de membru al CO au expirat în decembrie 2009

³⁹ Hotărârea Parlamentului nr.119 din 23.12.2009 cu privire la confirmarea în funcție a unor membri ai Consiliului de Observatori al instituției publice naționale a audiovizualului Compania „Teleradio-Moldova” // Monitorul Oficial 193-196/622, 29.12.2009

⁴⁰ Hotărârea Consiliului de Observatori al IPNA Compania „Teleradio-Moldova” nr.1/94 din 30 decembrie 2009

⁴¹ Hotărârea Consiliului de Observatori al IPNA Compania „Teleradio-Moldova” nr.1/95 din 30 decembrie 2009

⁴² Hotărârea Consiliului de Observatori al IPNA Compania „Teleradio-Moldova” nr.1/96 din 31 decembrie 2009

⁴³ Ежедневный бюллетень событий в странах СНГ выпуск № 20 (328), 12 - 18 мая 2009 г., <http://cjes.ru/bulletins/?bid=3395&country=SNG&lang=rus>

Un alt proiect îmbucurător pentru mass-media a fost instituirea de către AP a premiilor „Cel mai bun jurnalist al anului în presa scrisă”, „Cel mai bun jurnalist al anului în audiovizual”, precum și premiul special „Pentru aportul deosebit la dezvoltarea presei”.

La 4 decembrie 2009, AP a amendat normele Legii audiovizualului referitoare la modul de finanțare a companiei publice regionale. Astfel, pe viitor planul financiar al companiei va fi coordonat cu Comitetul Executiv și aprobat de AP. Propunerea deputaților privind desemnarea membrilor Consiliului de Observatori al Companiei „Teleradio-Găgăuzia” cu o majoritate simplă, și nu cu 2/3 de voturi, n-a fost acceptată.

În ședința AP din 22 decembrie 2009, în cadrul căreia a fost discutat bugetul pentru anul 2010, deputații au criticat proiectul de rezoluție al Comitetului Executiv al Găgăuziei privind finanțarea în sume egale a mass-media oficială, optând pentru alocarea sumei de 2150 mii lei Companiei „Teleradio-Găgăuzia” și a sumei de 350 mii lei ziarului regional „Vesti Gagauzii”. Proiectul urmează să fie votat în lectura a treia.⁴⁴

În ceea ce privește activitatea Companiei „Teleradio-Găgăuzia” în cele două campanii electorale, APEL a constatat în rapoartele sale că radiodifuzorul public regional din UTAG nu a oferit publicului posibilitatea de a se informa suficient despre procesul electoral, în general, și despre proiectele politice ale tuturor concurenților electorali, în particular. O parte din concurenții electorali au ignorat capacitatea de informare a companiei ca urmare a credibilității scăzute a acesteia. Compania „Teleradio-Găgăuzia” a organizat dezbateri electorale, dar nu a demonstrat imparțialitate în oferirea timpilor de antenă participanților. Radiodifuzorul public regional a reflectat campania electorală cu derogări de la prevederile legale și de la standardele profesionale, demonstrând părtinire față de anumiți actori politici și, în particular, față de partidul de guvernământ și de reprezentanții PCR⁴⁵.

„Teleradio Bălți”

Codul audiovizualului, în vigoare din august 2006, prevede reorganizarea instituțiilor audiovizuale fondate de autoritățile administrației publice locale, urmând ca acestea să emită în termen de 3 luni deciziile respective. Consiliul Municipal Bălți a aprobat decizia privind privatizarea „Teleradio-Bălți” cu o întârziere semnificativă - abia la 5 martie 2008, însă până în prezent pachetul de acțiuni al S.A. „Teleradio Bălți” este deținut de primăria or. Bălți.

La 27 octombrie, după numeroase scrisori expediate în adresa primăriei Bălți, care au fost ignorate, CCA a dispus sistarea emisiei programelor radiodifuzorului din Bălți, decizie care a intrat în vigoare la 14 noiembrie. Jurnaliștii au adresat un demers CCA pentru a li se permite să producă și să difuzeze buletine de știri⁴⁶. În cadrul ședinței CCA din 30 noiembrie, primăria mun. Bălți și-a asumat angajamentul să înstrăineze S.A. „Teleradio Bălți” până la 1 februarie 2010⁴⁷, declarând totodată că decizia CCA de a sista activitatea „Teleradio Bălți” va fi contestată în instanța de judecată.

Membri ai Consiliului Municipal Bălți (CMB) au acuzat primăria de tergiversarea procesului de privatizare a radiodifuzorului „Teleradio Bălți”. Având în vedere că majoritatea în CMB o constituie membrii PCR⁴⁸, de multe ori partidele de opoziție bălțene s-au plâns că

⁴⁴ Serviciul de presă al AP a UTAG, http://halktoplushu.com/index.php?option=com_content&view=article&id=48:-22-2009&catid=1:news

⁴⁵ http://apel.md/public/upload/md_Raport_FINAL_Monitor_2008_2009_rom.pdf

⁴⁶ <http://www.gazeta-sp.info/>

⁴⁷ 30 noiembrie 2009, Agenția Monitor Media

autoritățile publice municipale le îngăduiesc accesul la „Teleradio Bălți”, din această cauză neavând posibilitatea să transmită cetățenilor mesajele lor.⁴⁸

La 3 decembrie CMB a decis să anunțe un concurs investițional. Consilierii au adoptat studiul de fezabilitate pentru privatizarea radiodifuzorului „Teleradio Bălți”, stabilind pentru pachetul de acțiuni al instituției prețul inițial de 1,5 milioane de lei. Potrivit deciziei, primarul localității urma, în termen de cinci zile, să ia măsuri pentru organizarea și desfășurarea concursului investițional.⁴⁹

Activitatea „Teleradio Bălți”, în perioada campaniilor electorale, nu a fost monitorizată nici de monitorii naționali, nici de cei internaționali. În campania pentru alegerile parlamentare din aprilie, au fost depuse două contestații la Comisia Electorală Centrală (CEC) de către PCRM și Partidul Popular Creștin Democrat (PPCD)⁵⁰. În urma acestor contestații CEC a dispus suspendarea dezbaterilor electorale la „Teleradio Bălți”. Din cauza statutului său juridic incert, „Teleradio Bălți” a decis să nu organizeze dezbateri electorale în campania pentru alegerile parlamentare anticipate⁵¹.

⁴⁸ <http://www.gazeta-sp.info/>

⁴⁹ 3 decembrie 2009, Agenția Monitor Media

⁵⁰ 13 martie 2009, Agenția Monitor Media

⁵¹ 15 iulie 2009, Agenția Monitor Media

III. Libertatea de exprimare și defăimarea în anul 2009

În mai 2009 a intrat în vigoare noul Cod contravențional, care a menținut contravențiile administrative *injuria* și *calomnia*, însă a modificat pedepsele pentru aceste fapte. Astfel, pentru injurie legiuitorul a exclus arestul administrativ, prevăzând o altă pedeapsă – munca neremunerată în folosul societății de până la 60 de ore, iar în cazul calomniei arestul administrativ de până la 30 de zile a fost înlocuit cu arestul contravențional de până la 15 zile.

În mai 2009 din Codul penal al Republicii Moldova a fost exclus articolul 304, care prevedea infracțiunea „Calomnierea judecătorului, organului care efectuează urmărire penală sau contribuie la înfăptuirea justiției”.

Cauze de defăimare împotriva presei

Conform datelor furnizate de judecătoriile din R. Moldova (Judecătoriile Botanica, Buiucani, Centru din Chișinău și Judecătoriile din Anenii-Noi, Basarabeasca, Briceni, Dondușeni, Drochia, Fălești, Florești, Ialoveni, Leova, Ocnița, Rezina, Șăldănești, Taraclia și Vulcănești⁵²), în anul 2009 s-au aflat pe rol zece cauze privind apărarea onoarei, demnității și reputației profesionale, în care în calitate de pârâți au figurat instituții mass-media. Cele mai multe cauze au fost examinate în Judecătoria Buiucani – șase cauze (trei împotriva ziarului „Flux” și câte una împotriva ziarelor „Timpul de dimineață”, „Economiceskoe Obozrenie” și „Moldavskie Vedomosti”). Judecătoria Botanica a examinat două cauze în care mass-media a avut calitate procesuală de pârât.

O acțiune în defăimare a fost intentată ziarului „Moldavskie vedomosti” la Judecătoria Dondușeni, însă ulterior reclamantul și-a retras cererea. Într-o altă cauză privind lezarea demnității, depusă la Judecătoria Călărași, în calitate de pârât figurează ziarul „Călărașii”. Câte o cauză în defăimare împotriva mass-media au pus pe rol judecătoriile Hâncești și Nisporeni.

„Moldova Suverană” s-a aflat în postura de reclamat în cel puțin șapte cauze privind apărarea onoarei, demnității și reputației profesionale, puse pe rol în 2009 în instanțele de judecată din Chișinău. Reclamanții: Serafim Urechean, liderul AMN, a cerut reparații în sumă de peste un milion de lei (instanța a redus această sumă până la 20 de mii de lei); Veaceslav Platon, deputat pe lista AMN, a pretins de la ziar suma de 300 mii de lei în calitate de compensații pentru prejudicii morale; oameni de afaceri din Drochia au cerut despăgubiri în trei dosare (15 milioane lei, 3,4 milioane lei și 5 milioane euro); Societatea „Moldpresa” a pretins suma de circa 100 mii de lei; Eugen Sofroni, ex-președinte al Curții de Apel Bălți și fost judecător al Curții Constituționale, a pretins un milion de lei.⁵³

Presa în aprilie 2009. Cazuri de încălcare a drepturilor jurnaliștilor⁵⁴

În această perioadă presa moldovenească a apărut în două ipostaze: de victimă și de instigator. Atitudinea abordată de instituțiile media din țară pe parcursul protestelor din aprilie 2009 a trădat fie dorința de a reflecta evenimentele sub toate aspectele, fie simpatia necamufletată pentru una din părțile aflate în conflict – puterea sau opoziția, fie intenția de a provoca ostilitate între protestatari (care au votat partidele de opoziție) și cei care nu au ieșit la proteste. Raportul

⁵² Celelalte instanțe naționale, inclusiv curțile de apel, nu au răspuns la cererile de acces la informație nici după două săptămâni de la expirarea termenului legal de 15 zile pentru expedierea răspunsului.

⁵³ 11 decembrie 2009, Agenția Monitor Media

⁵⁴ Surse utilizate pentru colectarea acestor informații – Agenția Monitor Media, Agenția de Monitorizare a Presei - Active Watch și Centrul Român pentru Jurnalism de Investigație, www.cotidianul.ro, www.adevarul.ro, www.jurnalul.ro, www.tvr.ro, www.gandul.info, www.hotnews.ro, www.mediafax.ro, www.zdg.md, www.jurnal.md, www.jurnaltv.md, www.curaj.net, www.antena3.ro, <http://natmorar.livejournal.com>

de monitorizare a comportamentului mass-media în perioada 6-10 aprilie⁵⁵, efectuat de către CJI, arată că toate cele trei posturi cu acoperire națională și cvasinațională („Moldova 1”, „Prime TV” și „NIT”) și unul cu acoperire regională („N 4”) au tratat incorect părțile aflate în conflict, promovând imaginea pozitivă a administrației publice centrale și a PCR, pe de o parte, și imaginea negativă a liderilor celor trei partide de opoziție – PL, PLDM și AMN, pe de altă parte.

Aceste posturi TV au utilizat o serie de tactici de dezinformare: prezentarea selectivă a știrilor, informarea neobiectivă asupra motivelor și modului în care s-au derulat evenimentele, citarea unei singure părți și ignorarea surselor de alternativă, manipularea textului și a imaginilor. Limbajul radiodifuzorilor nu a fost de natură să îndemne la toleranță și calm, calificativele folosite de demnitarii comuniști în declarațiile oficiale, citate cu ostentație, – „puci”, „răsturnare anticonstituțională”, „lovitură de stat”, „acțiunile devastatoare ale opoziției”, „prădători și puciști” – nu au făcut decât să sporească îngrijorarea și tensiunea în societate.

Majoritatea posturilor au citat apelul lui Vladimir Voronin conținând acuzații grave: „liderii opoziției au ales calea crimei grave”, „au dirijat lovitură de stat”, scopul lor este „de a distruge statalitatea RM”. Unele posturi au repetat în mod provocator aceste acuzații și după încetarea protestelor violente.⁵⁶

Este cert că în zilele de 6-10 aprilie 2009 autoritățile au avut interesul să-i împiedice pe jurnaliștii onești să difuzeze o „altfel” de informație, diferită de cea vehiculată de ele. Cele mai multe încălcări ale drepturilor jurnaliștilor s-au produs anume în aceste zile. Prin acțiuni brutale și disproporționate, jurnaliștii au fost împiedicați să-și exercite meseria. Au avut de suferit nu numai jurnaliștii locali, dar și cei străini. În perioada menționată, autoritățile centrale și forțele de ordine au depus eforturi maxime pentru a dezinforma publicul din Moldova și din străinătate. S-au înregistrat cazuri de agresiune, de reținere abuzivă și de răpire a jurnaliștilor, de percheziționare ilegală a domiciliului, de expulzare abuzivă, de interdicție a accesului în țară și multe alte cazuri, care au fost raportate de monitorii naționali și internaționali.

Expulzări, somații de a părăsi țara

7 aprilie – cel puțin 19 jurnaliști români, angajați ai agențiilor „Associated Press”, „EPA”, „France Press”, „Intact Images”, „NewsIn”, „Mediafax”, „Reuters”, ai publicațiilor „Evenimentul Zilei”, „Jurnalul Național”, „Ziua” și ai postului „Realitatea TV”, care se deplasau spre Chișinău au fost întorși din drum la punctele vamale Galați-Giurgiulești și Oancea-Cahul.

8 aprilie – doi jurnaliști ai postului românesc de televiziune „Antena 3”, Iosif Buble și Robert Dicu, au fost ținuți o noapte în Aeroportul Chișinău sub supravegherea poliției și forțați să se întoarcă în România. Fotoreporterul Horia Călăceanu, de la publicația „Adevărul” din România, ajuns cu o cursă de la Budapesta în Aeroportul Chișinău, a fost nevoit să se întoarcă în țară. Reporterul special Cătălin Gombos și tehnicianul de sunet Laurențiu Stângaciu de la postul public „TVR” au fost forțați să se întoarcă în România. Ziaristul Dragoș Boța, de la cotidianul „Gândul”, a fost reținut o noapte în Aeroportul Chișinău, după care a fost expulzat din țară.

11 aprilie – corespondentul „TVR” Doru Dendiu a fost chemat la Ministerul de Externe, unde i s-a retras acreditarea, fiind obligat să părăsească țara.

Acte de intimidare și agresiune

⁵⁵ http://www.ijc.md/Publicatii/monitorizare/monitorizare_raport_postelectoral.pdf

⁵⁶ http://www.ijc.md/Publicatii/monitorizare/monitorizare_raport_postelectoral.pdf

7 aprilie – la Bălți, un polițist în civil a somat într-o formă brutală un jurnalist al Agenției DECA-press (Eugen Urușciuc) să nu filmeze reținerea unor tineri, care manifestau în centrul orașului. Un alt polițist în uniformă a încercat să-l oprească pe operatorul postului „PRO TV Chișinău” (Iurie Bold) să ia imagini în timpul reținerii unor tineri, care protestau în piața Independenței din localitate.

8 aprilie – patru reporteri ai „Ziarului de Gardă” au fost intimidați de către forțele de ordine. Oleg Brega, reporter al postului „Jurnal TV”, a fost bătut în spatele clădirii Guvernului de polițiști, unul dintre ei având echipamentul formațiunii Scut, fiindu-i sustrate 2 camere de filmat. Natalia Morari, corespondent al publicației moscovite „The New Times”, a fost acuzată de organizarea protestelor violente din 7 aprilie de la Chișinău. Cameramanul „ProTV”, Constantin Rogodașev, a fost agresat în cursul dimineții de către polițiști cu cagule.

9 aprilie – echipa postului românesc „Realitatea TV”, compusă din jurnalista Evghenia Kironaki, cameramanul Mihai Valentin Buzduga și șoferul Gabriel Colac, a fost reținută pentru 4 ore de către forțele de ordine și somată să părăsească țara. Polițiștii au pătruns în casa cameramanului postului on-line „Jurnal TV”, Oleg Brega, și au percheziționat toate odăile, confiscând mai multe obiecte. Polițiștii nu s-au legitimat și nu au prezentat mandatul de percheziție.

10 aprilie – redactorul-șef al publicației „Jurnal de Chișinău”, Rodica Mahu, a fost reținută pe stradă de către 4 polițiști în civil, îmbarcată într-o mașină și transportată într-o direcție necunoscută. Petru Terguță, angajat al postului „TV 7” și corespondent al postului TV românesc „Antena 3”, cameramanul Dan Nițescu, asistentul de imagine Victor Alexandru au fost hărțuiți și amenințați de către organele de securitate și în final au decis să părăsească R. Moldova. Doru Dendiu, corespondent al postului public românesc „TVR”, și Ion Terguța (fratele lui Petru Terguța), care a rămas la Chișinău pentru a relata pentru „Antena 3”, au fost reținuți 6 ore la Departamentul Servicii Operative al Ministerului Afacerilor Interne.

16 aprilie – editorul ziarului de limba rusă „SP” din Bălți, Slava Perunov, a fost amenințat cu moartea într-un mesaj plasat la un articol al său publicat în versiunea electronică a gazetei.

24 aprilie – trei ziare independente, „Timpul de dimineață”, „Jurnal de Chișinău” și „Ziarul de Gardă”, au fost somate de MAI să divulge numele surselor confidențiale pe care le-au citat în materiale și să nu publice mărturiile despre torturile și brutalitățile comise de poliție față de arestați în timpul și după evenimentele din 7 aprilie.

Îngrădirea accesului la informație

8 aprilie – doi distribuitori de servicii (SUN TV și ARAX TV) au sistat retransmisia posturilor românești de televiziune.

8 aprilie – administratorii portalului informațional „Unimedia” au constatat că serverul portalului a fost atacat de mai multe ori.

9 aprilie – cunoscutul portal Facebook.com, precum și rețeaua socială Odnoklassniki.ru au devenit inaccesibile pentru utilizatorii din R. Moldova.

10 aprilie – site-urile „Unimedia”, „Jurnal de Chișinău”, „Jurnal TV”, „PRO TV” nu au putut fi accesate.

14 aprilie – Ministerul Afacerilor Interne nu a permis reporterilor „PRO TV Chișinău” să se documenteze asupra stării de sănătate a polițiștilor răniți în urma violențelor din 7 aprilie, care au fost internați în spital.

Alte cazuri de violare a libertății presei

La 31 ianuarie, serverul portalului de știri „Unimedia” (www.unimedia.md) a fost atacat de persoane necunoscute din afara R. Moldova.

La 3 februarie, unul dintre carabinierii care păzeau sediul MAI a deteriorat parțial camera unui cameraman de la „Jurnal TV”, cerându-i să nu filmeze „pentru că nu-i voie”.

La 26 mai, unei echipe de jurnaliști de la „Jurnal TV” i s-a interzis accesul la o conferință de presă, care a avut loc în sediul MAI.

La 24 iunie, președintele Vladimir Voronin, liderul PCRM, a acuzat cotidianul „Timpul de dimineață” că ar fi chemat la vărsare de sânge după alegerile parlamentare din 5 aprilie, iar Grigore Petrenco, membru PCRM, a acuzat postul de radio „Vocea Basarabiei”, publicațiile „Timpul de dimineață” și „Ziarul de Gardă” că ar promova idei extremiste și xenofobe.

La 29 iunie, Procuratura mun. Chișinău a sesizat Întreprinderea de Stat „MoldData” despre plasarea pe site-ul „Unimedia”, la 6 aprilie 2009, de către vizitatori a unor comentarii care „defăimează R. Moldova, cheamă la violență și dezordini în masă”, acestea reprezentând „chemări publice la răsturnarea și schimbarea prin violență a orânduirii constituționale în R. Moldova”.

La 10 august, responsabili de la MAI au restricționat accesul unei echipe a postului „Jurnal TV” la masa rotundă „Conlucrarea poliției cu societatea civilă în vederea menținerii ordinii publice”, desfășurată în sediul ministerului.

La 18 august, unei echipe de jurnaliști de la „Jurnal TV” i s-a interzis să participe la o conferință de presă, desfășurată la MAI.

La 2 octombrie, în orașul Ceadâr Lunga a fost incendiat microbuzul închiriat de redacția ziarului „Ceas pik” („Ora de vârf”).

La 14 octombrie, a fost suspendată emisiunea „Ghid european”, realizată la „Radio Moldova” de jurnalistul Eduard Maceac, căruia i s-a retras acreditarea în Parlament, întrucât nu și-a anunțat șefii că protagonistul emisiunii din 12 octombrie va fi speakerul Mihai Ghimpu.

La 20 octombrie, postul de radio „Antena C” a fost ținta unei amenințări cu bombă, care s-a dovedit a fi falsă.

La 23 noiembrie, un hacker a plasat pe site-ul „Ziarului de Gardă” (www.zdg.md) o imagine neautorizată, însoțită de un mesaj agresiv. Atât arhiva, cât și alte pagini nu au putut fi accesate timp o zi.

La 4 decembrie, o instanță de judecată din Chișinău a obligat redacția ziarului „Flux” să achite despăgubiri morale, în sumă de 100 mii lei, deputatului Ion Pleșca (AMN).

La 14 decembrie, reporterii „Ziarului de Gardă”, care au efectuat o investigație despre corupția de la întreprinderea Calea Ferată din Moldova, precum și informatorii acestora au fost intimidati și amenințați de persoane necunoscute.

Presa la CEDO

În anul 2009, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) a găsită vinovată Republica Moldova de violarea articolului 10 al Convenției în două cauze, în care este implicată presa: „Manole și alții vs. Moldova” și „Flux (nr.7) vs. Moldova”. Alte două cazuri la CtEDO, în care reclamanții sunt jurnaliști, care au fost comunicate Guvernului R. Moldova în 2009, constituie „Avram și alții vs. Moldova” și „Fusu vs. Moldova”.

În hotărârea privind cauza „Manole și alții vs. R. Moldova” CtEDO a constatat existența cenzurii la radiodifuzorul public Compania „Teleradio-Moldova” după instalarea la putere, în 2001, a PCRM. Curtea a conchis că în perioada 2001-2006 a existat o tendință de reflectare pozitivă a activităților Președintelui și Guvernului în cadrul buletinelor de știri și al altor emisiuni, fără a oferi acces reprezentanților partidelor de opoziție pentru a-și exprima opiniile. Mai mult ca atât, Curtea a notat că există probe ale unei politici de cenzurare a discuțiilor sau menționării unor anumite subiecte, pe motiv că acestea au fost considerate sensibile din punct de vedere politic sau că făceau o imagine proastă Guvernului. Astfel, Curtea a considerat că reclamanții, în calitate de jurnaliști, editori și producători la TVM, trebuia să fi fost afectați în urma acestor politici. Prin urmare, ea a constatat că a existat o ingerință continuă în drepturile reclamanților la libertatea de exprimare pe toată durata de timp relevantă. În concluzie, având în vedere în special monopolul virtual al TVM în Moldova, Curtea a constatat că autoritățile de stat nu și-au îndeplinit obligația de a asigura accesul publicului, prin intermediul televiziunii și radioului, la informație imparțială și corectă, precum și la o diversitate de opinii și comentarii. Pe durata de timp relevantă, cadrul legislativ era viciat, deoarece nu prevedea suficiente garanții împotriva controlului administrației TVM și, prin urmare, asupra politicii editoriale, de către organul politic al Guvernului. Reclamanți în această cauză au fost jurnaliștii de la „Teleradio-Moldova”: Larisa Manole, Corina Fusu, Mircea Surdu, Dinu Rusnac, Viorica Cucereanu-Bogatu, Angela Aramă-Leahu, Ludmila Vasilache, Leonid Melnic și Diana Donică.

În cauza „Flux (nr.7)” Moldova a fost găsită vinovată de violarea articolului 10 pentru sancționarea la nivel național a ziarului pentru defăimare. Reclamantul, ziarul Flux, a publicat în 2004 un articol intitulat „Încă patru comuniști s-au pricopsit cu case din banii noștri”. Judecătoria Buiucani a admis integral cererea de chemare în judecată a lui Victor Stepaniuc (membru PCRM), constatând că pasajul relevant nu corespundea realității și era defăimător. Instanța a obligat ziarul să publice o dezmințire și să plătească 30 de mii de lei cu titlu de prejudiciu moral. Curtea a amintit: ca parte a rolului său de „câine de pază public”, relatarea de către media despre „povești” sau „zvonuri” care provin de la alte persoane decât reclamantul, trebuie protejată, dacă acestea nu sunt complet lipsite de teme. Luând în considerare buna-credință a ziarului în relatarea chestiunilor de interes public și lipsa de detalii despre modul în care banii publici au fost cheltuiți de Guvern, Curtea a considerat că ingerința în exercitarea de către ziarul reclamant a dreptului la libertatea de exprimare nu a fost „necesară într-o societate democratică”.

IV. Libertatea presei în Transnistria

Anul 2009 în Transnistria⁵⁷ s-a remarcat prin evenimente publice cu rezonanță, fapt care, evident, a impulsionat activitatea instituțiilor mass-media, conducând la publicarea multor materiale interesante. Însă normele de drept, consacrate de Constituție și alte acte normative, care garantează accesul la informație, libertatea de exprimare și respectarea dreptului cetățenilor de a primi informații veridice, de fapt, nu au funcționat.

Ianuarie. Locuitorii regiunii transnistrene au devenit victime ale «războiului gazelor» între Rusia și Ucraina. Autoritățile autoproclamatei republici n-au dat publicității datele veridice privind rezervele de gaze în Transnistria. Având încredere în informația difuzată de mass-media locală, populația, care în ultimii 10 ani a beneficiat de încălzirea cu gaze naturale, era sigură că Transnistria dispune de suficiente rezerve de gaze. Ca urmare a dezinformării, la care s-au dat autoritățile și presa locală, oamenii, care cu câteva zile înainte de sistarea livrării gazelor către populație ar fi putut procura combustibil (lemn, cărbune), au fost nevoiți să îndure frigul. Odată cu acutizarea crizei gazelor, informația veridică a devenit mai accesibilă, însă de frica intimidărilor și persecuțiilor multe instituții mass-media nu au avut curajul să facă publice încălcările comise la livrarea gratuită a lemnului către pensionari și populația din localitățile rurale.

Criza economică mondială și sistarea livrării gazelor au afectat simțitor întreprinderile din regiunea transnistreană. Majoritatea întreprinderilor au staționat, iar lucrătorii au fost nevoiți să-și ia concedii neplătite. A fost imposibil să aflăm din prima sursă date cu privire la numărul persoanelor concediate, salariile neachitate, respectarea legislației muncii. Organele abilitate să exercite controlul în acest domeniu, invocând diverse scuze, au refuzat să ofere informații. Lipsa de cooperare a instituțiilor publice din regiune cu mass-media nu pare a fi o excepție, jurnaliștii declarând că acest lucru a devenit o normă.

Februarie. Descinderea forțelor de ordine la reprezentanța regională a Agenției informaționale rusești „Regnum”.

Conflictul a început cu ignorarea cererii oficiale a corespondentului agenției, adresată băncii regionale, prin care se solicita informații despre consecințele crizei financiare mondiale asupra dinamicii și volumului transferurilor bănești în regiunea transnistreană. După expirarea termenului prevăzut de legislație pentru oferirea informațiilor – 10 zile, jurnalistul a fost anunțat că va primi răspuns la cererea sa în ianuarie 2009, care apoi a fost amânat pentru februarie. La 12 februarie vicepreședintele băncii l-a anunțat că răspunsul este gata, însă «președintele băncii, O. Ionova, a interzis să fie comunicat». Agenția a publicat răspunsul vicepreședintelui băncii. Autoritățile transnistrene au calificat fapta jurnalistului ca o sfidare.

La 2 februarie, ministerul afacerilor externe al autoproclamatei republici transnistrene a învinuit Agenția informațională „Regnum” de „destabilizarea situației politice din regiune”. Reacția redactorului-șef al Reprezentanței occidentale a Agenției informaționale „Regnum”, Serghei Kolerov, la acest material a fost următoarea: „Sindromul Stockholm: consecințele regionale ale „războiului gazelor” între Rusia și Ucraina” (<http://www.regnum.ru/news/1118061.html>).

La 7 februarie, ministerul securității de stat al autoproclamatei republici a inițiat un dosar penal în temeiul p.2 al art.276 al Codului penal al Transnistriei: „apeluri publice cu utilizarea

⁵⁷ Elaborat în baza informațiilor din surse deschise și discuții cu jurnaliștii de către Elena Kalinichenko, jurnalistă din Transnistria.

organelor mass-media la răsturnarea puterii de stat și schimbarea prin violență a orânduirii constituționale din regiune”.

La 10 februarie, agenții de securitate au efectuat o percheziție în fostul oficiu al Agenției informaționale „Regnum” din Tiraspol și au sechestrat bunurile ce aparțineau redacției și angajaților revistei camerei de comerț și industrie a regiunii transnistrene "Partner", neștiind că agenția și-a schimbat oficiul. Agenții au declarat că „efectuează acțiuni de anchetă în cadrul dosarului penal intentat Agenției informaționale „Regnum” și au prezentat "mandatul de percheziție". În urma acestei intervenții au fost sechestrate două procesoare, agende și documente care aparțineau redacției revistei "Partner". Argumentele colaboratorilor redacției că obiectele sechestrate constituie proprietatea camerei de comerț și industrie au fost ignorate.

Din cauza persecuțiilor jurnalistul regional al Agenției informaționale „Regnum” a fost nevoit să plece din Transnistria. Rudele refuză să spună unde a plecat, pentru că le este frică de autoritățile transnistrene.

Nu doar instituțiile publice, dar și organizațiile neguvernamentale refuză să ofere informații. De exemplu, un corespondent al ziarului «Profsoiuznie Vesti» a încercat să afle, cum cetățenii Federației Ruse căsătoriți, care locuiesc pe teritoriul Transnistriei, pot primi indemnizația oferită de către Rusia pentru susținerea copiilor. Șeful comunității rusești «Dobrina» din Tighina a refuzat să ofere această informație, propunându-i cititorului să se adreseze direct comunității. Pentru a obține această informație urmează a fi plătită o sumă importantă.

Martie. Au fost reluate negocierile dintre Chișinău și Tiraspol. La 18 martie la Moscova s-a desfășurat întâlnirea tripartită a președinților Rusiei, Moldovei și al autoproclamatei republici transnistrene. Întâlnirea la Tiraspol dintre Vladimir Voronin și Igor Smirnov, care a fost planificată, nu a avut loc. Zădărnicierea acestei întrevederi a fost pe larg mediatizată în mass-media regională. De data aceasta reprezentanții oficiali ai Transnistriei au oferit multiple interviuri și comentarii.

În această lună autoritățile au revenit la problema postului de stat «Radio Pridnestrovia», care rămăsese fără oficiu. În 2008, echipa de creație a postului «Radio Pridnestrovia» a refuzat să semneze actul de transferare a postului în subordinea ministrului informației și telecomunicațiilor de la Tiraspol și să devină, astfel, organ mass-media departamental. Acest post de radio a fost fondat de către sovietul suprem și liderul autoproclamatei republici transnistrene. Creat pe principii de paritate, «Radio Pridnestrovia» avea misiunea de a informa populația despre activitatea autorităților administrației publice regionale. Administrația, în persoana ministrului informației și telecomunicațiilor, în mod unilateral, prin exercitarea de presiuni asupra angajaților, a încercat să colecteze semnături pentru schimbarea formei de proprietate și transferarea radiodifuzorului în subordinea sa. Jurnaliștii nu au fost de acord, apărându-și dreptul la promovarea unei politici editoriale echilibrate, înfruntând opoziția administrației, care nu vroia să rateze, în pragul unui an electoral, o sursă de informare atât de importantă. Conflictul s-a aplanat într-o oarecare măsură, însă nu a fost soluționat definitiv.

Aprilie. Până în aprilie, ședințele consiliului orășenesc Dubăsari erau transmise în direct. Fără a ține cont de opinia radioascultătorilor, Consiliul orășenesc a adoptat decizia unilaterală de a oferi populației doar relatări înregistrările. Astfel, populația a fost privată de dreptul de acces liber la informația deplină privind activitatea și dările de seamă ale autorităților publice locale.

Mai. Prin decizia ministrului informației și telecomunicațiilor al autoproclamatei republici transnistrene, coordonată cu ministerul afacerilor externe al acestei regiuni, a fost refuzată

acreditarea pentru anul 2009 a corespondentului ziarului rusesc «Pravda» în Transnistria, Lev Leonov.

În declarația specială a autorităților transnistrene se menționează că pe parcursul mai multor ani Leonov, în publicațiile sale, a încercat să prezinte autoritățile transnistrene ca un «regim imoral», numind conducătorii acestei regiuni «o adunătură de nemernici» și «juntă», iar materialele sale sunt publicate în ziarul «Pravda» indiferent de faptul dacă este sau nu acreditat.

În replica sa la această decizie, publicată în presa transnistreană, Leonov a numit ministerul afacerilor externe al regiunii «un minister al cenzurii», învinuind angajații acestuia de «control prealabil asupra orientării publicației și creației jurnalistului».

«Refuzul de a acredita anumiți jurnaliști sau chiar expulzarea acestora constituie o practică normală în orice țară, care dorește să se apere de acțiunile ce prejudiciază interesele sale și amenință securitatea țării», - a declarat reprezentantul ministerului, menționând în special că, dacă activitatea corespondentului ziarului «Pravda», care «critică cu regularitate conducerea republicii» și «pune la îndoială însăși legitimitatea existenței republicii transnistrene», ar fi fost supusă cenzurii din partea autorităților transnistrene, «puțin probabil ca asemenea exprimare liberă a opiniei jurnalistice să fi fost posibilă».

Iunie. O nouă escaladare a conflictului dintre executiv și legislativ. De data aceasta subiectele pe larg dezbătute au fost spațiul și timpul de antenă, oferite de către mass-media de stat celor două puteri. Reprezentanții legislativului au contestat faptul că materialele serviciului de presă al sovietului suprem din autoproclamată republică sunt scurtate și supuse cenzurii, ceea ce duce la pierderea adevăratului sens al acestora. Ca răspuns, reprezentanții executivului au stăruit asupra faptului ca redacțiile ziarelor, posturilor de radio și TV să redacteze ele înseși și să decidă asupra spațiului și grilei de emisie, oferind prioritate celor care se pronunțau în favoarea liderului transnistrean. Replicile și învinuirile reciproce erau făcute prin declarații oficiale și adresări, fapt ce a diminuat încrederea publicului în mass-media de stat.

Iulie. Pentru prima dată pe parcursul celor 19 ani de existență a autoproclamatei republici transnistrene, E. Șevciuk (președintele parlamentului) a demisionat. În cuvântul său el a criticat dur președintele regiunii transnistrene și anturajul acestuia. Evenimentul a bulversat opinia publică, pentru că anterior nimeni nu s-a încumetat să critice atât de drastic puterea, oamenilor fiindu-le frică de persecuții. Este simptomatic faptul că mass-media de stat nu a menționat cuvântarea lui Șevciuk, ci doar demisia acestuia.

August. Vicepreședintele sovietului suprem al autoproclamatei republici transnistrene, Anatoli Kaminski, și soția sa încă în luna iunie au depus plângere la judecătoria municipală din Tiraspol privind lezarea onoarei și demnității. În opinia reclamantilor, la 16 iunie, în cadrul programului informativ «Deni» (Ziua), difuzat de către postul „Pervii respublikanskii telekanal”, au fost diseminate afirmații neveridice, care le-au lezat onoarea și demnitatea. În august judecătoria municipală din Tiraspol a admis parțial cererea de chemare în judecată și a emis hotărârea prin care a obligat pârâții să pună pe post o dezmințire a informațiilor comunicate în cadrul programului din 16 iunie și a dispus încasarea în favoarea lui Anatoli Kaminski, de la postul de televiziune, a 10 000 de ruble cu titlu de prejudiciu moral, de la Vladimir Voievodin - 1 000 ruble și de la Ivan Torgan - 2 000 ruble. Pârâții, nefiind de acord cu această hotărâre, au depus apel și recurs, însă instanța a menținut hotărârea emisă de către prima instanță de judecată.

Septembrie. La 15 iulie 2009, Aleksandr Radcenko, cofondatorul ziarului «Celovek i ego prava» (Omul și drepturile sale), a trimis, în numele Partidului Social-Democrat al Transnistriei,

o scrisoare deschisă președintelui autoproclamatei republici. Acesta, conform Legii privind petițiile cetățenilor, era obligat să-i răspundă în termen de o lună.

Răspunsul a venit peste două luni. Scrisoarea primită nu conținea răspunsuri la întrebările adresate. Era pur și simplu un răspuns formal. Radcenko a depus o plângere la judecătoria municipală din Tiraspol privind acțiunile nelegitime ale persoanelor oficiale. Instanța a dispus că emiterea unui răspuns în scris, chiar dacă acesta nu se referă la fondul cererii, satisface cerințele legii. Reclamantul a contestat hotărârea judecătoriei municipale din Tiraspol la Curtea Supremă din Transnistria. Colegiul civil al Curții Supreme a examinat cererea și a dispus menținerea hotărârii emise de către judecătoria municipală din Tiraspol.

Confruntările dintre liderul autoproclamatei republici și sovietul suprem s-au transformat într-un adevărat război informațional. Fostul președinte al parlamentului care a demisionat, Evgheni Șevciuk, deținând în continuare statutul de deputat al sovietului suprem, a continuat să conducă forțele parlamentare majoritare – partidul «Obnovlenie». Însă «Pervii respublikanskii telekanal» a refuzat să difuzeze materialele despre activitatea partidului în cadrul relațiilor interparlamentare. De multe ori filmările serviciului de presă al sovietului suprem despre acțiunile cu participarea conducerii partidului "Obnovlenie" erau suprimate de către acest post de televiziune.

În septembrie, în regiune a fost înregistrat primul deces din cauza gripei pandemice A (H1N1). Lucrătorii spitalului clinic, în mod intenționat, n-au relatat despre cel de-al doilea deces, victima fiind o tânără de 20 ani. Doar când informația a ajuns pe mâna presei, autoritățile au creat o comisie specială de anchetare a acestui caz, care nu a negat că, atunci când pacienta s-a adresat pentru prima dată la instituția medico-sanitară, i s-a refuzat acordarea asistenței medicale urgente.

Octombrie. Aleksandr Kretinin, ziarist la gazeta municipală din Tighina, l-a acționat în justiție pentru lezarea onoarei, demnității și reputației profesionale pe președintele sovietului suprem, Leonid Tkaciuk, unul dintre cofondatorii publicației, care l-a învinuit pe ziarist de scrierea unui «articol la comandă». Acest articol relata despre un caz, examinat de către instanța de judecată, privind legitimitatea încasării de mai multe ori a taxei de vânzare. Încă nu a fost adoptată o hotărâre definitivă în această cauză, însă, experții media consideră că ținând cont de subordonarea de facto a instanțelor de judecată puterii, este puțin probabil că va fi emisă o hotărâre judecătorească imparțială.

În luna noiembrie jurnaliștii și populația s-au convins încă o dată că vorbele și faptele autorităților nu coincid. Ministrul economiei, care până atunci declarase în mass-media că tarifele la serviciile comunale în anul 2009 nu vor fi majorate, din nou a dezinformat publicul. Începând cu luna noiembrie, prețurile la aceste servicii s-au majorat în medie cu 7,5%. Jurnaliștii nu au putut obține răspuns la întrebarea: «De ce este încălcată legea care prevede majorarea tarifelor doar o dată în an?», întrucât invitația și admiterea reprezentanților instituțiilor mass-media la conferința de presă susținută de către ministrul economiei a fost făcută selectiv. Mass-media de stat a avut acces la ministrul economiei, iar pentru cele private și străine el n-a fost disponibil.

Luna decembrie nu a adus schimbări surprinzătoare. A fost o lună de totalizare a rezultatelor anuale. Jurnaliștii activi și-au îndemnat colegii să-și unească forțele pentru a reanima Uniunea Jurnaliștilor din Transnistria, care de câțiva ani vegetează și este absolut inertă. Prima întrunire a fost preconizată pentru luna ianuarie 2010.

Mass-media din regiunea transnistreană în raport cu alegerile pentru Parlamentul Republicii Moldova și protestele din aprilie 2009

După cum rezultă din analiza efectuată, evenimentele electorale din Moldova nu au constituit subiecte importante pentru mass-media regională. Mass-media de stat a publicat post-factum informații pentru a convinge publicul local că orice putere politică în Moldova este «agresivă» față de regimul din Transnistria. Ziarul «Pridnestrovie», utilizând metode propagandistice, le-a insuflat analiștilor locali (despre activitatea profesională a căroră se știe puțin) că Moldova va fi subjugată de România, iar locuitorii Transnistriei, în cazul unirii, riscă să-și piardă propria identitate sau, și mai rău, să se transforme în forță de muncă lipsită de orice drepturi.

Reprezentanțele regionale ale agențiilor informaționale străine au reflectat evenimentele din aprilie ce au avut loc la Chișinău suficient de obiectiv și echilibrat. În particular, Agenția informațională «Novii reghion» a publicat o serie de reportaje și fotografii de la locul desfășurării evenimentelor. Agenția informațională „Regnum” a oferit un număr mare de publicații cu caracter informativ și analitic. Agenția informațională transnistreană «Lenta» a preluat materiale la această temă de pe site-urile agențiilor din Moldova, Rusia și Ucraina.

Care sunt impedimentele cu care se confruntă jurnaliștii din regiunea transnistreană în exercitarea obligațiilor profesionale?

1. Refuzul autorităților de a oferi informații. Deși obligate prin lege să ofere informația solicitată, autoritățile se eschivează, invocând diverse pretexte, sau întârzie intenționat să pună informația la dispoziția solicitantului până aceasta își pierde actualitatea.

2. Refuzul funcționarilor publici de a vorbi cu presa, dacă nu au primit un ordin clar în acest sens de la șefii lor.

3. Deseori, la cererea scrisă, prin care se solicită informații concrete, se oferă un răspuns formal. Astfel, legea este respectată formal, iar informația – tănuită.

4. Sub pretextul păstrării secretului comercial, sunt tănuite documente cu privire la activitatea și utilizarea fondurilor bugetare de către organele administrației publice, fapt interzis de lege.

5. Este extrem de dificil, aproape imposibil, de a publica investigații jurnalistice. Având în vedere dependența instanțelor judecătorești față de putere, publicațiile riscă să fie suspendate sau să fie falimentate.

6. Autocenzura este un lucru firesc pentru jurnaliști. Scrierea unui material care nu corespunde politicii editoriale a publicației poate duce la concedierea jurnalistului. Având în vedere numărul redus al mijloacelor de informare în masă și piața limitată a locurilor de muncă, cei «indezirabili» riscă să nu se poată angaja.

După cum am fost informați de cancelaria Delegatului pentru drepturile omului și procuratura regiunii Transnistrene, pe parcursul anului trecut jurnaliștii nu au depus la aceste organe nici o cerere, plângere sau adresare privind încălcarea drepturilor lor profesionale, refuzarea accesului la informație, acțiuni nelegitime din partea conducerii publicației sau exercitarea de presiuni din partea autorităților.

V. Concluzii și prognoze pentru anul 2010

Concluzia generală a prezentului raport este că situația presei s-a înrăutățit considerabil în prima jumătate a anului 2009. În această perioadă au avut loc multiple încălcări grave ale drepturilor jurnaliștilor. Mai mult de 60 de jurnaliști din țară și străinătate au devenit victime ale abuzurilor sau ignoranței autorităților publice. Opt instituții media au fost supuse în mod constant intimidărilor, amenințărilor și tratamentului discriminatoriu, 33 de jurnaliști străini au fost reținuți, interogați, expulzați sau li s-a interzis accesul în R. Moldova.

În anul de referință jurnaliștii și-au exercitat activitatea în condiții dificile și periculoase pentru viață și degradante din perspectiva rolului lor în societate, devenind ținta multor atacuri. S-a adâncit sciziunea dintre instituțiile media care s-au aflat pe baricade și cele care au fost folosite în calitate de „proiectil”.

Totuși, în ultimele luni ale anului 2009 piața media din Moldova a intrat într-un proces firesc de democratizare, au loc reforme importante, ia naștere o concurență sănătoasă între instituțiile media, se creează un climat favorabil afacerilor de media.

De asemenea, în anul 2009 a început reforma în audiovizualul public. La sfârșit de an la Compania „Teleradio-Moldova” s-au produs schimbări semnificative, care vor continua în anul 2010. Se poate afirma că radiodifuzorul public național a deschis un nou capitol în istoria sa – cel de transformare într-un serviciu public, echidistant și credibil.

Anul 2010 va fi un an de încercare pentru presa scrisă, dar și pentru celelalte instituții media, datorită condițiilor noi și exigențelor pe care le impune concurența.